

ANDRZEJ A. ZIĘBA

<https://orcid.org/0000-0003-4922-6249>

UNIwersytet Jagielloński, Kraków

KONFERENCJA „ORMIANIE POLSCY.
SIEDEM WIEKÓW ISTNIENIA”
WARSZAWA, 19 WRZEŚNIA 2017 ROKU

Z inicjatywy senatora prof. Jana Żaryna, historyka z wykonywanej na co dzień profesji, Komisja Kultury i Środków Przekazu Senatu RP wspólnie z Polską Akademią Umiejętności w Krakowie, przy wsparciu dwóch organizacji ormiańskich – Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego oraz Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich – zorganizowała 19 września 2017 roku międzynarodową konferencję naukową pt. *Ormianie polscy. Siedem wieków istnienia*. W ten sposób uczczona została ważna rocznica, którą Ormianie świętowali już od 20 stycznia tegoż roku¹ – 650-lecie wydania przez króla Kazimierza Wielkiego przywileju dla Grzegorza, ormiańskiego biskupa Lwowa, konsekrowanego i przysłanego do Królestwa Polskiego przez Mesroba z Artazu, katolikosy Sis w Królestwie Armenii Cylicyjskiej. Dokument królewski wystawiony został 20 stycznia 1367 roku we Lwowie.

Prowadzenia konferencji podjęli się senatorowie Jerzy Fedorowicz, jako przewodniczący Komisji Kultury i Środków Przekazu Senatu RP, i prof. Jan Żaryn. Otworzył ją marszałek senatu, Stanisław Karczewski. „Ormianie w Polsce żyją od 650 lat. Polska była, jest i – zapewniam jako polityk – będzie otwarta i przyjaźnie nastawiona do innych narodów” – mówił. Przywołał znane postaci ormiań-

---

¹ Opis uroczystości rocznicowych zob.: A. A. Zięba, *Obchody 650-lecia ormiańskiej obecności w Polsce – wydarzenia i refleksje*, „Biuletyn Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego” 2017, nr 90/91, s. 1-24.

skiego pochodzenia: abp. Józefa Teodorowicza, Teodora Axentowicza, Krzysztofa Pendereckiego, Zbigniewa Herberta, Zbigniewa Cybulskiego oraz Annę Dymną, i podsumował: „Ormianie w Polsce to wielka historia, wielka kultura, to wkład również w naszą kulturę i historię”. Przyznał też: „nie wiedziałem, że na 11 mln Ormian, aż 7 mln żyje poza granicami historycznej Armenii; wielka troska państwa, Armenii, o tę diasporę jest imponująca”. Dodał, że Polska może w tej mierze brać z Armenii przykład.

Wicepremier oraz minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński nadał z okazji konferencji medale „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” prof. Krzysztofowi Stopce, dr. hab. Andrzejowi A. Ziębzie oraz ks. Cezaremu An-nusewiczowi, proboszczowi ormiańskokatolickiej parafii w Gdańsku. W swym wystąpieniu powiedział:

W zasadzie między Polakami a Ormianami nigdy nie było napięć, nigdy nie było szczególnych problemów. Myśmy się potrafili zrozumieć – może dlatego, że są pewne analogie, historyczne, chociaż one są wielowymiarowe i przecież niedosłowne, ale te analogie zbliżają. Podobne doświadczenia, problemy, a jednocześnie wielkie zwycięstwo tożsamościowe i kulturowe. Siedem wieków wspólnego losu Ormian i Polaków na ziemiach polskich to niezwykle świadectwo – świadectwo współistnienia, tolerancji, świadectwo poszanowania nawzajem swoich tradycji i obyczajów. Współistnienie jest dzieleniem wspólnych doświadczeń, pisaniem wspólnej historii, braterstwem w czasach pokoju i wojny. Tym w istocie było nasze wspólne – Ormian i Polaków – siedem minionych stuleci. Nie bez przyczyny powstało i wciąż znane jest powiedzenie: Ormianin to podwójnie Polak.

Odnosząc się do 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, która przypada w 2018 roku, wyraził też przekonanie, że w obchodach tych wezmą aktywny udział także przedstawiciele społeczności ormiańskiej: „Mamy co wspólnie świętować. Wspólnie walczyliśmy i wspólnie pracowaliśmy dla dobra Polski, dla obu naszych ojczyzn”.

Edgar Ghazaryan, ambasador Republiki Armenii w Polsce, przypomniał, że rok 2017 jest też 25. rocznicą nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską a Armenią. W tym kontekście zacytował wypowiedź abp. Teodorowicza, że dla Ormian polskich pierwszą ojczyzną jest Polska, a drugą Armenia. Nadia Gortzounian z Paryża, prezydent europejski jednej z najstarszych organizacji ormiańskiej diaspory – Armenian General Benevolent Union, powiedziała: „w globalnym narodzie ormiańskim, polscy Ormianie zajmują szczególne miejsce”, i zwracając uwagę na istotność badań ich dziedzictwa dla współczesności, dodała: „w tym wieku migracji, *hyper-diversity* i konfliktu, jestem przekonana, że z doświadczenia ormiańskiego warto się uczyć”.

Przemawiali także: Edward Mier-Jędrzejowicz – przedstawiciel mniejszości ormiańskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych,

Kaspar Karampetian – prezydent European Armenian Federation for Justice and Democracy z Brukseli, oraz prof. Andrzej Kajetan Wróblewski – wiceprezes Polskiej Akademii Umiejętności. Odczytano list od abp. Raphaëla François Minasiana, ordynariusza Ormian katolików Europy Wschodniej z siedzibą w Giumri (Armenia). Obecne były także delegacje wielu organizacji ormiańskich. Foundation for Development and Support of Armenological Studies „Aniv” (Mińsk-Moskwa) reprezentowali Artasz Szirikian (przewodniczący Rady) i Armen Checzojan (sekretarz generalny), Ormiański Komitet Narodowy Polski – prof. Ara Sayegh (prezes), Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne (Kraków) – Krzysztof Stefanowicz (prezes) i Armen Artwich (członek Zarządu), Fundację Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich (Warszawa) – Jan Abgarowicz (prezes) i Maria Ohanowicz-Tarasiuk (wiceprezes), Związek Ormian w Polsce im. ks. Arcybiskupa Józefa Teodorowicza (Gliwice) – Anna Olszańska (prezes) i Bogdan St. Kasprowicz, Związek Ormiański w Gdańsku – Gagik Parsamian (prezes).

Po wystąpieniach oficjalnych nastąpiła część naukowa, w której uczeni z Polski, Armenii, Krymu i Francji zreferowali najistotniejsze wątki dziedzictwa Ormian polskich. Tytuł referatu prof. Claude’a Mutaiana (Université Paris XIII, Narodowa Akademia Nauk Armenii) brzmiał: *Armenian Diaspora from Antiquity to Modernity*. Dr Tatewik E. Sargsyan (Naukowo-Badawcze Centrum Wiedzy o Krymie, Symferopol) mówiła *On the Ties of the Armenians of Poland and Crimea in the 14th Century*. Ponadto na konferencji ogłoszono jeszcze 11 referatów w języku polskim i ormiańskim, w następującej kolejności: prof. Krzysztof Stopka (Uniwersytet Jagielloński) – *Samorządni w wielkiej Rzeczypospolitej: prawo i organizacja Ormian polskich w dawnej Polsce*; prof. Andrzej Pisowicz (Uniwersytet Jagielloński) – *Języki Ormian polskich*; prof. Franciszek Ziejka (Uniwersytet Jagielloński) – *Karol Bołoz Antoniewicz: powstaniec, misjonarz, poeta*; dr Piruz Mnatsakanyan (Matenadaran) – *Piśmiennictwo Ormian polskich w języku ormiańskim*; Hripsime Mamikonyan (Uniwersytet Jagielloński) – *Symeon Lehacy i jego dziennik podróży*; dr hab. Andrzej A. Zięba (Uniwersytet Jagielloński) – *Od statusu gości do współgospodarzy: Ormianie w polityce polskiej*; dr hab. Paweł Skibiński (Uniwersytet Warszawski) – *Arcybiskup Józef Teodorowicz – katolik, Polak, Ormianin*; ks. prof. Józef Naumowicz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) – *Kościół ormiańskokatolicki w Polsce po 1945 roku*; dr inż. arch. Jacek Chrzszczewski (Uniwersytet Jagielloński, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka) – *Świątynie Ormian polskich: od wschodnich korzeni do okcydentalizacji*; dr Franciszek Wasyl (Uniwersytet Wrocławski) – *Kuty: osobliwe miasteczko ormiańskie ma Kresach*; dr Jakub Osiecki (Uniwersytet Jagielloński) – *Relacje polsko-ormiańskie w XX wieku*.

Z okazji konferencji przygotowane zostały dwie okolicznościowe publikacje. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji w Kancelarii Senatu wydało opracowaną przez Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych broszurę

pt. *Ormianie polscy – siedem wieków*². Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich opublikowała natomiast zbiór fragmentów tekstów źródłowych *Ormianie polscy w opisach i obrazach*³. Archiwum Główne Akt Dawnych, dla uświetnienia senackiej konferencji, przygotowało specjalną wystawę prezentującą dokumenty historyczne dotyczące Ormian. Wystawiony został także „sprawca” obchodów, czyli dokument z 1367 roku⁴.

Bibliografia

- Ormianie mieli wkład w naszą kulturę*, „Gazeta Polska Codziennie” 2017, nr 1832, [online] <https://gpcodziennie.pl/68880-ormianie-mieli-wklad-w-nasza-kulture.html>
- Ormianie polscy w opisach i obrazach*, wyboru dokonali: A.A. Zięba, K. Stopka, Warszawa 2017
- [Polsza] *Польша. конференция «Польские армяне: семь веков существования»*, [online] <http://orer.eu/ru/լեհաստանի-հայեր-յոթ-դարերի-ներկայու/>
- Stopka K., *Ormianie polscy – siedem wieków istnienia*, Warszawa 2017, *Opracowania tematyczne*, nr OT-655, [online] https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/152/plik/ot-655_do_internetu.pdf
- Konferencja w Senacie*, „Awedis” 2017, nr 32, s. 3
- Zięba A. A., *Obchody 650-lecia ormiańskiej obecności w Polsce – wydarzenia i refleksje*, „Biuletyn Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego” 2017, nr 90/91, s. 1-24

Անջէլ Ա. Զիւնքա, *Լեհահայեր. յոթ դարի գոյության պատմություն» խորագրով գիտաժողով*

2017թ. սեպտեմբերի 19-ին սենատոր Յան Ժարինի, Լեհաստանի Հանրապետության Սենատի մշակույթի և հաղորդակցության պալատի նախաձեռնությամբ, Կրակովի Լեհական հմտությունների ակադեմիայի համատեղ ջանքերի և Հայ մշակութային ընկերության և Լեհահայ մշակույթի և ժառանգության հիմնադրամի աջակցությամբ տեղի ունեցավ միջազգային գիտաժողով «Լեհահայեր. յոթ դարի գոյության պատմություն» խորագրով գիտաժողով: Գիտաժողովը նվիրված էր լեհ թագավոր Կազիմեժ Մեծի՝ 1367թ. հունվարի 20-ին Լվովի հայոց Գրիգոր եպիսկոպոս ին արտոնություններ շնորհելու 650-ամյակին, որին Լեհական թագավորություն

² K. Stopka, *Ormianie polscy – siedem wieków istnienia*, Warszawa 2017, seria: *Opracowania tematyczne*, nr OT-655, [online] https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/152/plik/ot-655_do_internetu.pdf.

³ *Ormianie polscy w opisach i obrazach*, wybrali: A. A. Zięba, K. Stopka, Warszawa 2017.

⁴ Sprawozdania z obrad konferencji ukazały się w mediach tradycyjnych i społecznościowych. Zob. m.in.: Red., *Konferencja w Senacie*, „Awedis” 2017, nr 32, s. 3; *Ormianie mieli wkład w naszą kulturę*, „Gazeta Polska Codziennie” 2017, nr 1832, [online], <https://gpcodziennie.pl/68880-ormianie-mieli-wklad-w-nasza-kulture.html>; *Польша. конференция «Польские армяне: семь веков существования»*, [online] <http://orer.eu/ru/լեհաստանի-հայեր-յոթ-դարերի-ներկայու/>.

էր ուղարկել Կիլիկյան Հայաստանի թագավորության Սիսի կաթողիկոս Մեսրոպ Ա Արտազէցին:

Բանալի քառեր՝ լեհահայեր, Լեհաստանի Հանրապետության Սենատ

Andrzej A. Zięba, *Conference „Armenians in Poland. Seven Centuries of History”* Senator Jan Żaryn, the Culture and Media Committee of the Senate, the Polish Academy of Art and Sciences in Kraków, with the help of the Armenian Culture Association and the Foundation of Culture and Heritage of Polish Armenians, organised an international conference „Armenians in Poland. Seven Centuries of History” on 19th September 2017. The conference was to celebrate the 650 anniversary of issuing the privilege for Grigor, an Armenian bishop of Lwów, by King Casimir the Great on 20 January 1367. The bishop was consecrated and sent to the Kingdom of Poland by Mesrob Artazetsi, the catholicos of Sis in Armenian Kingdom of Cilicia.

Keywords: Polish Armenians, Senate of the Republic of Poland

1. Prezydium konferencji (od lewej): senator prof. Jan Żaryn; Nadia Gortzounian, prezydent Armenian General Benevolent Union Europe; senator Jerzy Fedorowicz; prof. Piotr Gliński, wicepremier i minister kultury; Stanisław Karczewski, marszałek Senatu RP; prof. Edgar Ghazaryan, ambasador Republiki Armenii w Polsce; prof. Andrzej Kajetan Wróblewski, wiceprezes Polskiej Akademii Umiejętności; Kaspar Karampetian, prezydent European Armenian Federation for Justice & Democracy.

2. Hripsime Mamikonyan z Uniwersytetu Jagiellońskiego mówiła o Symeonie Lehacym; pierwszy przy stole siedzi ks. prof. Józef Naumowicz. Fot. Katarzyna Czerwińska.

3. Sala obrad konferencji. Na pierwszym planie przy stole: dyr. Agata Karwowska-Sokołowska z Kancelarii Senatu, Edward Mier-Jędrzejowicz, przedstawiciel mniejszości ormiańskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Z drugiej strony stołu: Krzysztof Stefanowicz, prezes Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego, Teresa Stefanowicz, Armen Artwich, Roma Obrocka, Elżbieta Łysakowska. Fot. Katarzyna Czerwińska.

4. Referat o diasporach ormiańskich przedstawił prof. Claude Mutaflan z Paryża. Fot. Katarzyna Czerwińska.